

PHẦN MỀM QUẢN TRỊ THƯ VIỆN: YẾU TỐ QUAN TRỌNG TÁC ĐỘNG TỚI SỰ PHÁT TRIỂN CỦA THƯ VIỆN SỐ TẠI VIỆT NAM

Nguyễn Thị Hồng Thương*

Tóm tắt: Phần mềm quản trị là một trong các yếu tố tác động mạnh mẽ tới sự phát triển của thư viện số tại các thư viện Việt Nam. Bài viết nêu lên một số vai trò của phần mềm quản trị thư viện, phân tích thực tại sử dụng phần mềm quản trị thư viện số tại Việt Nam. Từ đó đưa ra một số kiến nghị trong việc lựa chọn phần mềm quản trị thư viện số cho các thư viện Việt Nam.

Từ khóa: Thư viện; Phần mềm quản trị thư viện; Thư viện số.

Đặt vấn đề

Sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ thông tin đã tác động mạnh mẽ và làm biến đổi sâu sắc về chất đối với hoạt động thông tin thư viện. Trước kia thư viện được quản lý thủ công bằng ghi chép và sổ sách, còn ngày nay hầu hết các thư viện được quản lý tin học hóa bằng phần mềm. Nói tới thư viện là nói tới phần mềm quản trị thư viện, thư viện điện tử, thư viện số.

Để phát triển thư viện số cần có rất nhiều yếu tố, trong đó phần mềm quản trị là một trong các yếu tố quan trọng không thể thiếu và vấn đề này càng trở nên quan trọng hơn đối với các thư viện Việt Nam khi mà thư viện số là một mục tiêu của nhiều thư viện đang hướng tới.

Trong bài viết này, thông qua phân tích nghiên cứu tài liệu, điều tra và phân tích số liệu, tác giả sẽ tập trung phân tích thực trạng ứng dụng phần mềm quản trị thư viện số tại Việt Nam và đưa ra một số kiến nghị đề xuất.

1. Vai trò của phần mềm quản trị thư viện

Phần mềm quản trị thư viện là một bộ các dữ liệu và mã lập trình được sử dụng để phát triển các chương trình phần mềm và các ứng dụng. Nó được thiết kế để hỗ trợ cả lập trình và trình biên dịch ngôn ngữ lập trình trong việc xây dựng và thực hiện các phần mềm [7].

Phần mềm quản trị thư viện thực chất là một qui trình nghiệp vụ thư viện đã được tin học hoá ở mức độ tự động nhằm giúp cho các hoạt động của Thư viện trở nên thân thiện, nhanh chóng, kịp thời và hiệu quả. Hay nói một cách khác: PMTV là mô phỏng quá trình nghiệp vụ thư viện của một thư viện truyền thống nhưng đã được nâng lên mức độ tự động nhờ ứng dụng các thành tựu của công nghệ thông tin [8].

Có thể thấy, phần mềm quản lý thư viện là một giải pháp tin học hóa toàn diện trong hoạt động quản trị thư viện, là sự ứng dụng công nghệ thông tin một cách thực sự để tự động hóa các

---

* Trường Đại học Công nghệ Giao thông vận tải

chu trình hoạt động của thư viện. Phần mềm đã giúp tiết kiệm tối đa nguồn nhân lực, trí lực và thời gian trong vấn đề quản lý, xử lý thông tin, tìm kiếm và trao đổi thông tin,...giúp cho thư viện có những quyết định kịp thời trong các hoạt động chuyên môn.

Thêm vào đó, phần mềm quản trị thư viện đã được lập trình theo một quy trình nhất định nên tránh được việc nhầm lẫn, sai sót, đáp ứng được nhu cầu quản lý và giải quyết công việc một cách nhanh nhất của thư viện.

Phần mềm quản trị thư viện càng thân thiện, dễ sử dụng, bao quát và đầy đủ thì càng chứng minh được vai trò, vị trí của hoạt động thư viện trong xã hội.

2. Thực trạng sử dụng phần mềm quản trị thư viện số tại Việt Nam

Trong những năm qua, hoạt động thư viện Việt Nam đã có những biến đổi vượt bậc, rất nhiều thư viện đã ứng dụng tin học hóa vào trong hoạt động của đơn vị, nhất là sau Chỉ thị của Nhà nước về đẩy mạnh ứng dụng và phát triển công nghệ thông tin phục vụ sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa. Hầu hết các thư viện công cộng, thư viện các viện nghiên cứu, thư viện đại học,.. đã sử dụng phần mềm để quản trị thư viện. Trong xã hội công nghệ thông tin nói chung và trong hoạt động thư viện nói riêng đã hình thành, phát triển hai loại hình phần mềm là phần mềm thương mại và phần mềm nguồn đóng.

Theo David Wheeler. Phần mềm nguồn mở là những chương trình có giấy phép cung cấp cho người sử dụng tự do thiết lập chương trình cho bất kỳ mục đích nào để nghiên cứu, sửa đổi chương trình, sao chép và phân phối lại chương trình phần mềm gốc hoặc phần mềm đã sửa đổi (mà không phải trả tiền bản quyền cho các nhà phát triển trước đó) [5].

Phần mềm nguồn đóng là phần mềm mà mã nguồn không được công bố. Muốn sử dụng phần mềm nguồn đóng chỉ có một cách duy nhất là mua lại bản quyền sử dụng từ các nhà phân phối chính thức của hãng. Các hình thức tự do sao chép và sử dụng phần mềm nguồn đóng bị xem như là không hợp pháp [9].

Theo D& L thị phần phần mềm thư viện tại Việt Nam như sau:

Tên sản phẩm	Công ty cung cấp	Thị phần thị trường
Ilip	CMC software	50 – 100 thư viện, chủ yếu là thư viện đại học, thư viện các bộ ban ngành và thư viện công cộng ở các tỉnh, thành phố
Libol	Tinh Vân	50 – 100 thư viện, chủ yếu là thư viện đại học, thư viện các bộ ban ngành và thư viện công cộng ở các tỉnh, thành

		phổ
Vebrary	Lạc Việt	50 – 100 thư viện, chủ yếu là thư viện đại học, thư viện các bộ ban ngành và thư viện công cộng ở các tỉnh, thành phố
Kipos	Hiện đại	2 thư viện
Virtua	VTLS, Inc	5 thư viện lớn tại Việt Nam
Millennium/Siera/Content Pro/Encore	Innovative Interfaces	3 thư viện lớn tại Việt Nam
Aleph/Alma/Rosseta/Primo	Ex Libris	4 thư viện lớn tại Việt Nam
Các sản phẩm khác	Một số công ty khác	Khoảng 100 thư viện nhỏ, thư viện trường học tại Việt Nam

(Bảng kê các phần mềm thư viện tại Việt Nam của D&L)

Bên cạnh đó còn có các phần mềm quản trị thư viện mã nguồn mở như Greenstone, Koha, Dspace đã được một số thư viện ở Việt Nam đưa vào dùng thử hoặc sử dụng chính thức để xây dựng tài nguyên số.

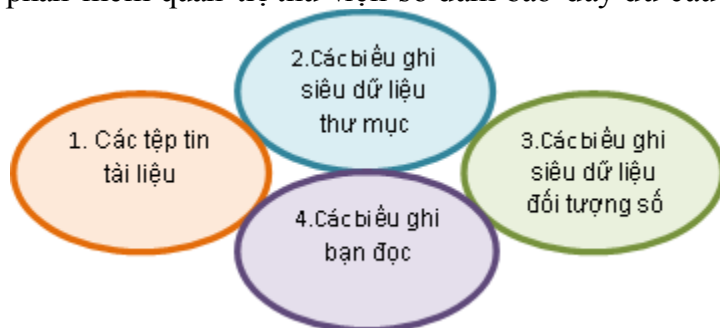
Qua bảng thống kê ở trên, cùng với quá trình nghiên cứu khảo sát, có thể thấy phần lớn các thư viện ở Việt Nam đang dùng phần mềm quản trị thư viện do các công ty trong nước xây dựng và phát triển. Một số ít thư viện đại học lớn, được tiếp nhận các dự án đầu tư trong nước hoặc quốc tế, đã mua các phần mềm thương mại nước ngoài. Một số thư viện đã đưa phần mềm mã nguồn mở vào sử dụng.

Thêm vào đó, hiện tại các phần mềm thư viện tích hợp do các công ty trong nước phát triển chưa đáp ứng được nhu cầu phát triển thư viện số của thư viện mặc dù giá thành không quá cao nhưng tính năng số còn nhiều hạn chế, khó khăn khi sử dụng. Ví dụ như phần mềm Libol của Tinh Vân và phần mềm iLib/dLib của CMC còn hạn chế trong việc cho phép copy. Trong khi đó, các phần mềm thương mại mua từ nước ngoài hỗ trợ tốt toàn bộ quy trình, thao tác của một thư viện hiện đại nói chung và của thư viện số nói riêng lại có chi phí khổng lồ vượt quá khả năng tài chính của hầu hết các thư viện Việt Nam, chỉ có các thư viện lớn được đầu tư kinh phí. Và trong lúc này, phần mềm mã nguồn mở đã có một số thư viện đưa vào sử dụng, nhưng một thực tế là phần mềm nguồn mở vẫn chưa chiếm được niềm tin của các thư viện Việt Nam, bởi những quan niệm về “đồ miễn phí” vẫn còn là một rào cản.

3. Giải pháp lựa chọn phần mềm quản trị thư viện số

Lựa chọn phần mềm quản trị để phát triển thư viện số là một trong các vấn đề quan trọng quyết định tới sự thành bại của một thư viện. Vì vậy, khi lựa chọn sử dụng phần mềm thư viện số, các thư viện nên quan tâm tới các vấn đề sau:

- Lựa chọn phần mềm quản trị thư viện số đảm bảo đầy đủ cấu trúc dữ liệu cơ bản như sau:

- Căn cứ vào định hướng phát triển thư viện số của đơn vị, quy mô thư viện, đối tượng sử dụng tài liệu số, ... để lựa chọn giải pháp phần mềm quản lý thư viện số đảm bảo sự thân thiện, dễ hiểu, dễ sử dụng và đạt chuẩn yêu cầu.

- Căn cứ vào trình độ cán bộ, kinh phí và hình thức hoạt động để lựa chọn phần mềm mã nguồn mở hay phần mềm thương mại. Trong khuôn khổ bài viết, tác giả so sánh một số các yếu tố điển hình của hai loại phần mềm quản trị thư viện số, để các đơn vị thuận lợi hơn trong việc tìm hiểu về phần mềm thư viện.

(Bảng so sánh phần mềm thương mại và phần mềm nguồn mở)

STT	Nội dung	Phần mềm thương mại	Phần mềm mã nguồn mở
1	Cài đặt thêm trên các máy khác	Vi phạm bản quyền	Không hạn chế
2	Yêu cầu về phần cứng	Máy tính cấu hình cao, mới	Chạy tốt trên máy tính cũ
3	Chi phí cài đặt	Giá cả cao	Miễn phí
4	Sửa chữa, bảo trì	Khó khăn, tốn kém	Khó định trước chi phí
5	Hỗ trợ kỹ thuật	Công ty máy tính	Cộng đồng
6	Ngôn ngữ hỗ trợ	Giới hạn	Đa ngôn ngữ
7	Sự bảo đảm	Ràng buộc bằng hợp đồng	Không ràng buộc
8	Đào tạo	Đi kèm với sản phẩm	Hầu như không có

9	Bảo mật	Bảo mật cao	Bảo mật khó hơn
10	Giao diện thư viện số	Chưa đáp ứng	Đáp ứng

Kết luận

Việc ứng dụng công nghệ thông tin vào hoạt động thư viện là một yêu cầu cần thiết. Vì vậy, lựa chọn sử dụng một phần mềm quản trị thư viện nói chung và phần mềm quản trị thư viện số nói riêng đặt ra rất nhiều yếu tố cần phân tích.

Lựa chọn phần mềm quản trị thương mại trong nước, phần mềm quản trị thương mại uy tín của nước ngoài hay phần mềm mã nguồn mở để phát triển thư viện số tại Việt Nam, đòi hỏi các thư viện cần nhắc cho phù hợp với nhu cầu và tiềm lực của đơn vị, phù hợp với định hướng phát triển thư viện số tại Việt Nam, lại vừa theo kịp với xu hướng thư viện số trên thế giới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Lê Ngọc Diệp (2013). Giải pháp đẩy mạnh ứng dụng CNTT trong hoạt động thư viện tại Việt Nam bằng việc sử dụng phần mềm nguồn mở (Open Source Software) - *Tạp chí Thông tin và Tư liệu*, số 2/2013, tr. 31-34.
2. Lương Thị Huyền (2014). “Tìm hiểu phần mềm thư viện số KIPOS” - khoá luận tốt nghiệp trường Đại học Khoa học xã hội và Nhân Văn, tr.13.
3. Đoàn Phan Tân (2014). các tiêu chí đánh giá phần mềm thư viện
4. Nguyễn Hoàng Sơn (2011). Thư viện số: Hai thập kỷ phát triển trên thế giới, bài học kinh nghiệm và định hướng phát triển cho Việt nam.
5. http://www.dwheeler.com/oss_fs_why.html
6. <http://www.hiendai.com.vn/ContentBrowser.aspx?contentid=204>
7. <https://www.techopedia.com/definition/3828/software-library>
8. <http://vietnamlib.net/headlines/ung-dung-phan-mem-quan-ly-thu-vien-trong-thu-vien-cac-truong-dai-hoc>
9. https://vi.wikipedia.org/wiki/Ph%E1%BA%A7n_m%E1%BB%81m_ngu%E1%BB%93n_%C4%91%C3%B3ng